

Міністерство освіти і науки України
ДП «Київський Хореографічний Коледж»
Кафедра хореографії
(024 хореографія)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач

Богданова М.В.

Дипломний проект

На тему

**«Наслідки кріпацтва і поневолення українського народу на прикладі
молодої душі, що не змогла впоратися з тягарем осуду і зневаги»**

Студентка 4 курсу

Собчак Віра

Кафедри хореографія
(заочної форми навчання)

Викладач

Шляхтич Олеся

Київ 2023

Зміст

1. Вступ

2. Розділи

2.0 Предмет і об'єкт

2.1 Ідея

2.2 Мета

2.3 Цілі

2.4 Актуальність

2.5 Проблематика

2.6 Лібретто

2.7 Режисерська експлікація

2.8 Характеристика персонажів

2.9 Першоджерела хореографічного твору

2.10 Стилiстика хореографії

2.11 Музичний супровід

2.12 Історична довідка

3. Додатки

3.1 Додаток 1. Декорації

3.2 Додаток 2. Костюми

3.3 Додаток 3. Сценографічні ходи

4. Джерела та використана література

Вступ

Кожен з нас проходив період вагань, сумнівів, внутрішніх душевних переживань, страху осуду, невизначенності. Один з найважливіших і вирішальних майбутнє життя періодів є найбільш чутливий етап життя людини - юність. Це час коли ти вперше зустрічаєшся з дорослим життям, почуттями, закоханістю і проблемами, що все це приносить. І позитивні і негативні нові, ще зовсім непізнані емоції справляють величезне враження на внутрішній стан людини. а в нашому випадку дівчини. Вона поринає з головою у вирій кохання і мрій, незнаючи ще, якими можуть бути наслідки таких легковажних дій, вона просто йде туди, куди кличе її серце і природа нашого буття. Але через недосвідченість, тиск суспільства, юність, не кожен може пройти через це і залишитися не зламанним, постояти за себе, без певної сили духу і підтримки рідних, іноді здається неможливим вижити у цьому світі. Так і є. не всі здатні подолати такі перешкоди на своєму життєвому шляху.

У своєму проекті я хочу розкрити саме цю проблему і показати іншу сторону людини, яку вважають грішницею, Розповісти мовою танцю про її стан, почуття, переживання, що світ не ділиться тільки на чорне і біле, і ми всі здатні помилятися і маємо навчитися приймати це, і свої помилки і помилки інших, вміти долати такого роду складнощі, бути поруч з рідними, спробувати зрозуміти їх аби не втратити.

Предмет і об'єкт

Об'єкт - дослідження наслідків суспільного устрою, емоційного стану людини, боротьби за власне життя - державність.

Предмет - досліджується процес і життя на прикладі поеми "Катерина".

Ідея

На створення цієї постановки мене надихнув власний досвід, звичайно не такий трагічний, як у головної героїні мого твору, але також тяжкий, і без своєчасної підтримки я могла б не впоратися. В наш час діти віддалилися від батьків. Наших батьків у більшому числі виховували дуже суворо і холодно, і зараз вони, можливо не знають як дати нам те тепло. Більшість вистав на цю тему йде саме про кохання, зраду, війну. Але для мене було також важливим показати

відносини у сім'ї між дітьми і батьками. Бо все йде з дитинства і у дорослому житті це дуже впливає на нас і наших майбутніх дітей.

Мета

Обираючи тему дипломної роботи, я вирішила взяти за основу відому у всьому світі поему Тараса Григоровича Шевченка "Катерина", основна ідея якої - засудження аморальності, розбещеності, підступності та жорстокості панів – москалів-спокусників, протест проти пересудів недобрих людей, існуючого соціального ладу. На основі цього твору вже створювали сценічні постановки, але ніколи не розкривали тему тяжкої долі юної дівчини, її терзання, незрозуміння, чому життя таке жорстоке, чому ті, хто дали їй життя, відвернулися при найпершій ж проблемі.

Хочу розкрити тему близьких відносин у сім'ї, чому це так важливо, чому ми маємо бути опорою для наших дітей. Попередити можливі випадки самогубства у молодому віці. Показати наслідки холодного відношення до дітей. І більшого страху за думку оточуючих ніж страху за долю людини, продовження свого роду, щастя і спокій власної дитини на рідній землі. Розповісти світу про різні сторони нашого життя, не тільки про кохання і зраду.

Підняти національну тему, що вже століттями непокоїть Україну, як державу і народ. Катерина у якомусь сенсі є образом України. Помилившись, будучи світлою, доброю, довірливою, довірившись ворогові, вона занепастила себе, своє майбутнє, майбутнє своєї дитини. Катерина зрадила саму себе в першу чергу, а також своїх рідних і свій рідний край. Ціною власної крові, намагаючись звільнитися, як і Україна впродовж сотень років. Хочу донести ідею стійкості, показати, як буває, коли ти думаєш тільки про себе. У юному віці це є нормальним, швидко закохуватися, йти за хлопцем на край світу, але якщо впродовж такого довгого часу, ворог все ще є ворогом, як ми можемо про це забувати. І бути егоїстами.

Цілі

1. Пошук і створення ідеї для спектаклю.

2. Аналіз поеми Т.Г. Шевченка "Катерина".
3. Пошук музичного супровіду.
4. Створення лібрето.
5. Створення режисерського розбору.
6. Створення сценографічних ходів усієї вистави.
7. Підбір артистів балету, музичних виконавців, художника по костюмам, художника по декораціям, режисера по світлу.
8. Створення хореографічного тексту.
9. Створення ескізів костюмів і декораці
10. Пошук майданчика для виконання вистави.
11. Виконання вистави.

Актуальність

Звичайно світ дуже змінився з тих часів, коли була написана поема. Жінки стали мати більше прав та можливостей, але деяка частина успільства все ще має дуже суб'єктивний погляд на жінку, дівчину і її право на таке життя, яке вона сама обирає. Дитина у наш час все ще в основному є відповідальністю жінки. Все ще батьки мають страх перед іншими, родичами або зовсім чужими людьми, і не підтримують своїх дітей у складних ситуаціях, вважаючи думку оточуючих важливішою за життя власної дитини.

Також зараз, нажаль, все ще актуальна проблема наявності окупантів на нашій землі. Катерина не просто народила малюка поза шлюбом, вона народила його від того, хто вважався ворогом для її батьків і односельчан. Довірившись йому вона зрадила в першу чергу себе. Варто розуміти, що під час військових дій вороги не збираються нести відповідальності за свої вчинки, роблячи що їм заманеться.

Проблематика

Трагічність кохання. Оманливість стосунків. Довірливість.

Відносини між батьками і дітьми. Проблема непідтримуючих відносин у сім'ї.

Вседозволеність зі сторони чоловіка.

Відповідальність жінки за дитину.

Проблема осуджуючого погляду суспільства.

Проблема незахищеності жінки і вседозволеності чоловіка.

Проблема важкої долі жінки. Доля Катерини багато в чому нагадує страдницький шлях України.

Проблема постійних нападів зі сторони Росії і намагань занепасти Україну, як державу і народ.

Лібретто

- Дія 1

Картина перша. Річка біля села. Катерина з мамою і подругами займаються пранням біля річки. Приїжджають солдати. Катерина знайомиться з Іваном. Жінки йдуть додому, мати кличе і Катерину йти і попереджає, що вже сонце сідє. Катерина обіцяє повернутися до заходу сонця. Дівчина і москаль проводять ніч разом, прощаються, хлопець обіцяє скоро повернутися. Катерина непомітно повертається додому.

Картина друга. Будинок. Прошло півроку. Катерина сумує, раптом мати помічає живіт доньки, вона намагається сховати доньку, але це помічає і батько і всі оточуючі. Батько зі сльозима виганяє доньку з дому, люди насміхаються.

Картина третя. Ліс. Монолог Катерини, вона не знає, що робити, згадує миті кохання, як їй було добре, вирішує боротися за своє кохання і йде на пошуки Івана.

- Дія 2

Картина 1. Місто. Багато людей, її збивають з ніг, але вона з надією все шукає його. Вони зустрілися, він робить вигляд, що не знає її і починає глузувати з її

стану, як і інші п'яниці. Але в очах видно, зневагу і слова "нащо прийшла, невже не зрозуміло, що ми не будемо разом". Він її проганяє з ганьбою.

Картина 2. Катерина знаходить будинок лісника, там вона народжує дитину. Після того йде до річки, кажучи ліснику, потурбуватися про дитину. Там вона і втопилася, не бачачи життя серед таких людей.

Картина 3. Дорослий Івась на полі битви перемагає свого батька. Вмираючи батько просить пощади. на цьому і завершується спектакль.

Режисерська експлікація

1. Вихідна подія. Завоювання нових земель, війна і культура вседозволеності і невідповідальності за свої вчинки чоловіків, особливо панів і російських солдат.

2. Основна подія. Зустріч і закоханість з москалем.

- Батьки відмовляються від Катерини (сценографічний хід).

3. Центральна подія. Відмова коханого від дівчини і її дитини.

- Народження дитини (сценографічний хід).

4. Фінальна подія. Утоплення Катерини.

- Битва, де син перемагає батька (сценографічний хід).

Характеристика персонажів

Катерина. Шевченко зобразив її як чорноброву квітку в полі, з карими очима і біленьким обличчям. Вона чуйна, світла і зсередини і ззовні, мов невагома пір'їнка, довірлива, ясна, чуттєва. Але в той же час і відважна, вперта, смілива. Віддалася своїм почуттям повністю. Щира і сором'язлива, здатна вірно кохати, але не достатньо сильна, щоб витримати зраду, осуд, неповагу і нерозуміння. Її смерть не є випадковою, Катерина стала жертвою соціального устрою.

Москаль. Вміє гарно розмовляти, вводити в оману, закохувати. Безжалісний, самозакоханий і жорстокий.

Батько Катерини. Суворий чоловік, що ретельно дотримується законів, нав'язаних панським суспільством, і забуває про людяність, важливість сім'ї, або просто через страх осуду, боїться показати, що можна жити і відноситися до проблем у житті і до власної родини по іншому.

Мати Катерини. Емоційна, покірна долі, тиха, слухняна, вважаючи, що не може мати свого голосу, і не має права захищати власну доньку, якщо вона не відповідає критеріям, за якими її вважатимуть "правильною".

Малюк Катерини. Образ самої проблеми у втіленні людини. Маленький, ні в чому не винний, маючи світлу душу, вже є зневажений панамі і звичайними людьми.

Першоджерела хореографічного твору

За основу своєї роботи я вирішила взяти поему "Катерина" Тараса Григоровича Шевченка, що була присвячена Василю Жуковському у пам'ять 22 квітня 1838 року, дня викупу поета з кріпацтва.

У творі поета закладена ідея, що в українському селі дівчина мала велику волю, яка, проте, контролювалася суворими вимогами до дівочої цноти, і українські парубки здебільшого були уважні до дівочої долі, тим паче, що й їхній недобрий вчинок зазнав би осуду громади. Натомість чужаки, в нашому випадку, москаль, відповідальності за дівочу честь не знав, жив іншими поняттями і вважав за доблесть звести якусь сільську красуню. У цьому відмінність Шевченкової поеми від усіх інших — численних у світовій, особливо романтичній, літературі про долю дівчини-жертви. Відмінність полягає також і в тому, що з великою поетичною силою відтворено не лише гаму всіх переживань героїні, людяність її почуттів, а й страждання батька й матері, весь «сільський» контекст трагедії.

У поемі «Катерина» Шевченко вперше звертається до розробки сюжету про жінку-страдницю, покритку. Поема побутова за тематикою, етологічна за проблематикою, причому в основі передусім морально-етичного конфлікту поєднано національний та соціальний плани. Морально-етичний конфлікт набуває в Шевченка виразно соціальних рис, — так виникає центральна тема його творчості — тема покритки, тема зневаженого кохання й материнства, страшне звинувачення деспотичному суспільству. Катерина кінчає життя

самогубством, її загибель у конфлікті зі світом облуди логічна й художньо зумовлена не лише характером героїні й суспільними обставинами, а й переступом «закону роду», одвічного морального імперативу, який оберігав родину й нове покоління, а з ними й етнос, націю. Оплакуючи понівечений цвіт — молоде життя чистої дівчини-красуні, поет підносить руссоїстський ідеал «природної людини», протиставлений оманливим цінностям цивілізації визискувачів, репрезентованих чужинцем-офіцером, людиною іншої ментальності, чужої моралі. За умов розпаношення в Україні московської бюрократії та московського воїнства (постої якого були справжньою бідною для українського села) наскрізний мотив — «...та не з москалями...» сам собою набирав розширювального значення, і доля занапащеної Катерини в очах поколінь читачів стала символізувати долю занапащеної України.

«З цілком неоригінального сюжету — оповідання про сумну долю зведеної й покинутої дівчини — зробив справжній шедевр, у якому трагедія зведеної москалем українки виросла в трагедію зведеної москалями України. »

— Павло Зайцев

Стилістика хореографії

У своїй хореографії я хотіла б поєднати класичний танець з неокласикою і сучасним танцем модерн. Додати елементи національного танцю. Не хочеться відходити від краси, витонченості і історії класичної хореографії, але в наш час цього вже може бути недостатньо для глядача, у сенсі розуміння і зацікавленості. До того ж таким чином хочу показати різницю між різними народами, станами людини впродовж сценічної дії, точніше змінами цього стану.

Музичний супровід

У дипломному проекті вирішила використати музику Дениса Січинського у оркестровому виконанні.

Композитор Денис Січинський був популярним за життя, особливо на початку ХХ століття. Він залишився добре знаним автором. Але прожив важке і трагічне життя. Доля немов навмисне нагромадила перед ним гору

перепон, і він, надзвичайно талановитий, вимушений був, прориваючись крізь борги, злидні, боротися, щоб стати митцем. Січинський був першим композитором у Галичині, котрий мав сміливість, нехтуючи кар'єрою службовця, “жити з музики”. Навіть друзі не розуміли його, з презирством дивилися на відчайдушного бідного дивака-композитора.

Позбавлений засобів до існування, Д. Січинський змушений був братися до будь-якої роботи – переписувати ноти, аранжувати популярні твори, керувати хором, військовим оркестром, давати уроки, лекції, працювати рахівником, бухгалтером, капельмейстером у сирітському притулку. Навіть вивозити трупи під час епідемії холери, що спалахнула у 1893 р. Коли вдуматись у трагедію життя композитора, то стає зрозумілим, чому в його творах стільки смутку, печалі, відчаю.

Його життя минуло в злигоднях і нестатках. А останні роки – в пекельній боротьбі зі страшною недугою – раком горла. У листі до друга він писав: “Вівторок поститиму, бо не буде ані гроша, ...а далі, далі точений недугою, без ліків, поживи знидію або пущу кулю в лоб”.

Історична довідка

Художні інтерпретації

Першою інсценізацією «Катерини» була п'єса-опера С. Карпенка «Катерина Шевченкова» (1860).

В 1862 році Павлин Свенціцький написав за поемою Шевченка «Катерина» однойменну драму.

Сюжет поеми ліг в основу опери «Катерина» українського композитора М. Аркаса (прем'єра — 1899).

Першим фільмом, знятим за сюжетами творів Шевченка, став фільм «Катерина» (1911).

15 грудня 2012 року відбулася прем'єра вистави «Катерина» в Театрі імені Марії Заньковецької. Режисер-постановник — Богдан Ревкевич.

У 2014 році молода українська режисерка Наталі Ноєнко за мотивами поеми Тараса Шевченка «Катерина» зняла ігровий короткометражний фільм (тривалість — 20 хвилин) «...казка про Катерину».

23 серпня 2015 року на фестивалі «Ше.Fest» відбулася прем'єра театральної вистави на одну дію за поемою «Катерина» від Чесного театру (театрального центру «Пасіка» Києво-Могилянської академії). Режисер — Катерина Чепура.

У 2016 році телекомпанія «Sisters Production» на замовлення телеканалу «1+1» зняла 4-серійний серіал «Катерина» — сучасної мелодрами за мотивами поеми Тараса Шевченка.

Додаток 1

Ескізи костюмів

Ескіз костюму Катерини та кордебалету дівчат. У Катерини можливо буде довша спідничка ззаду.

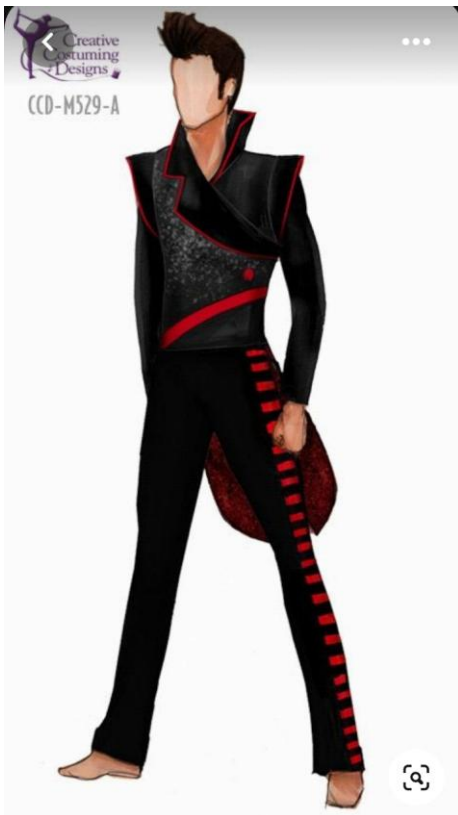

Ескіз костюму українських хлопців.

Ескіз костюму москаля і його друзів.

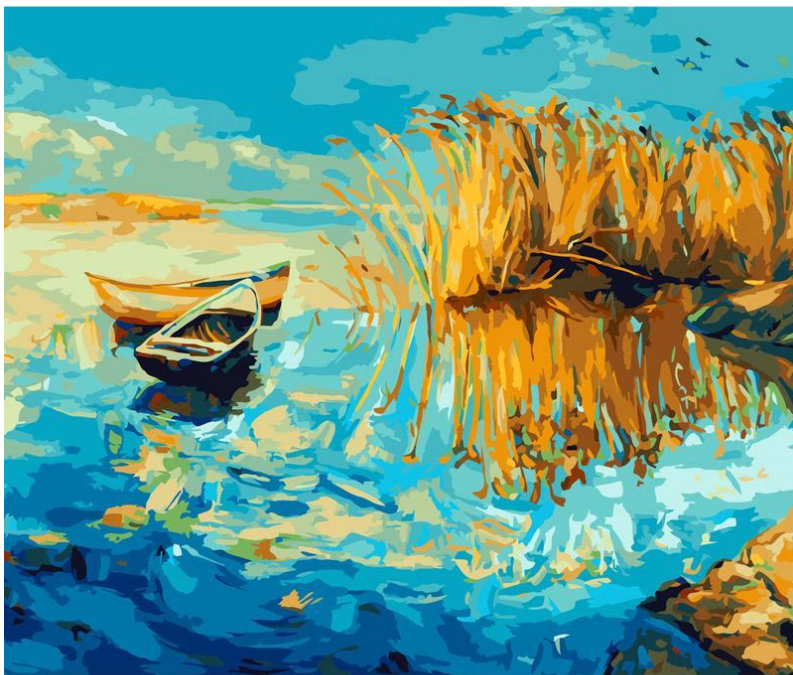
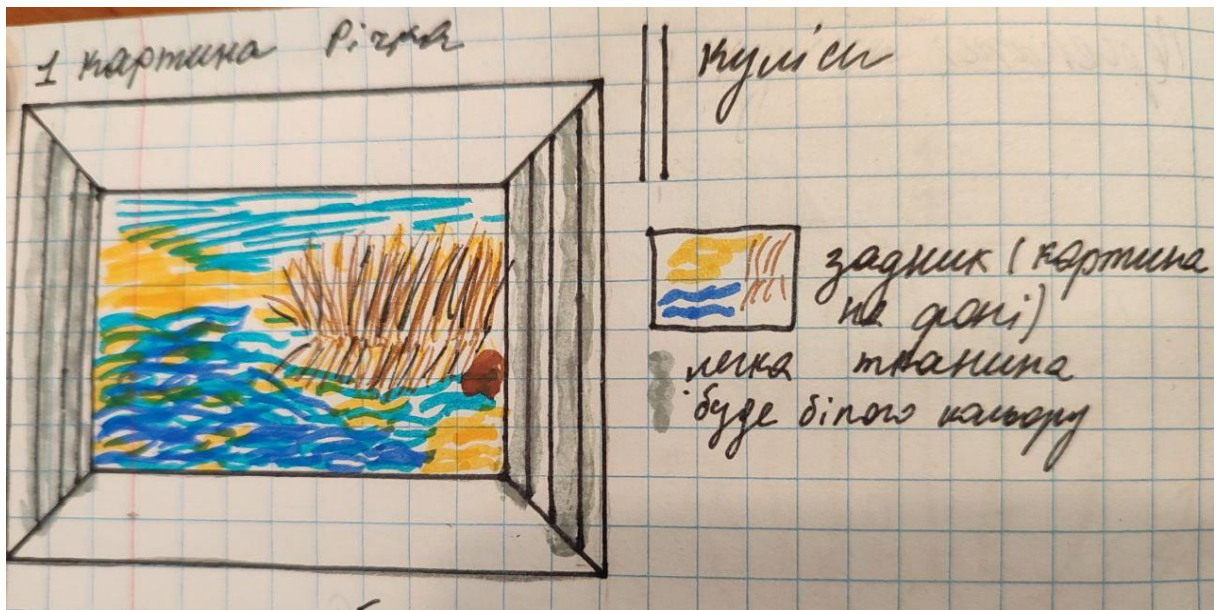
Додаток 2

Ескізи декорацій

Полове покриття біле.

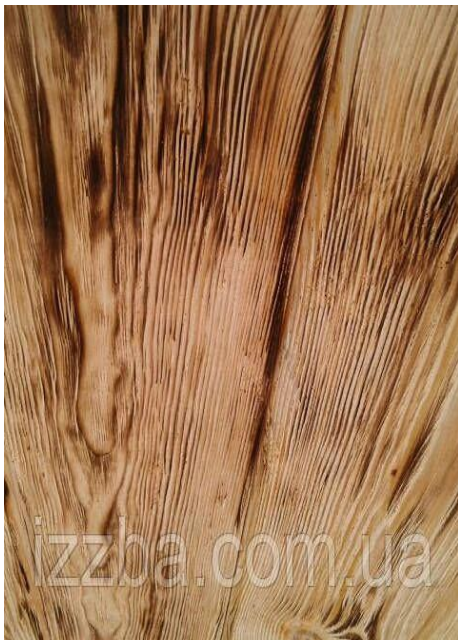
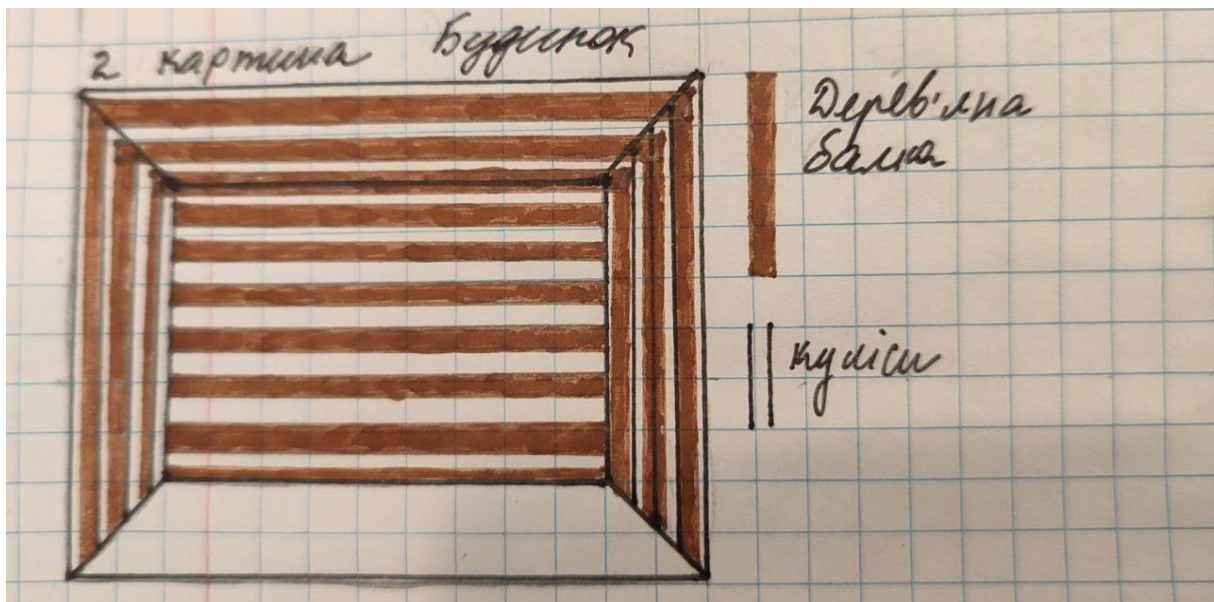
1 дія 1 картина . Річка. Прання, прихід солдат, ніч Катерини і Івана.

Задній план. У кулісах буде Напівпрозора тканина, що за допомогою вентиляторів розвиватиметься, але не дуже сильно. Світле, тепле освітлення.

1 дія, 2 картина. Будинок.

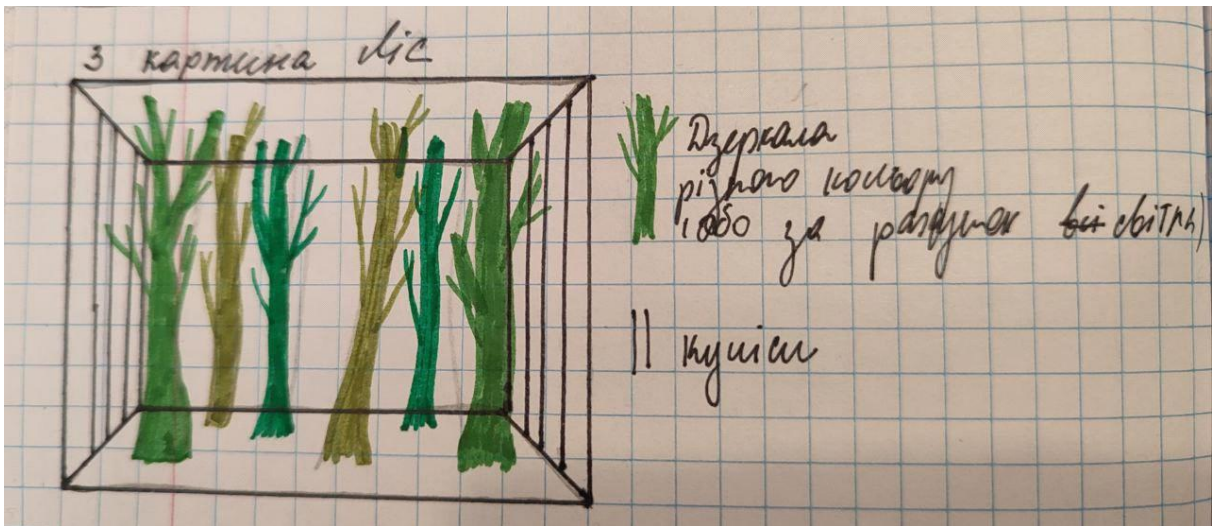

Картина 3. Ліс.

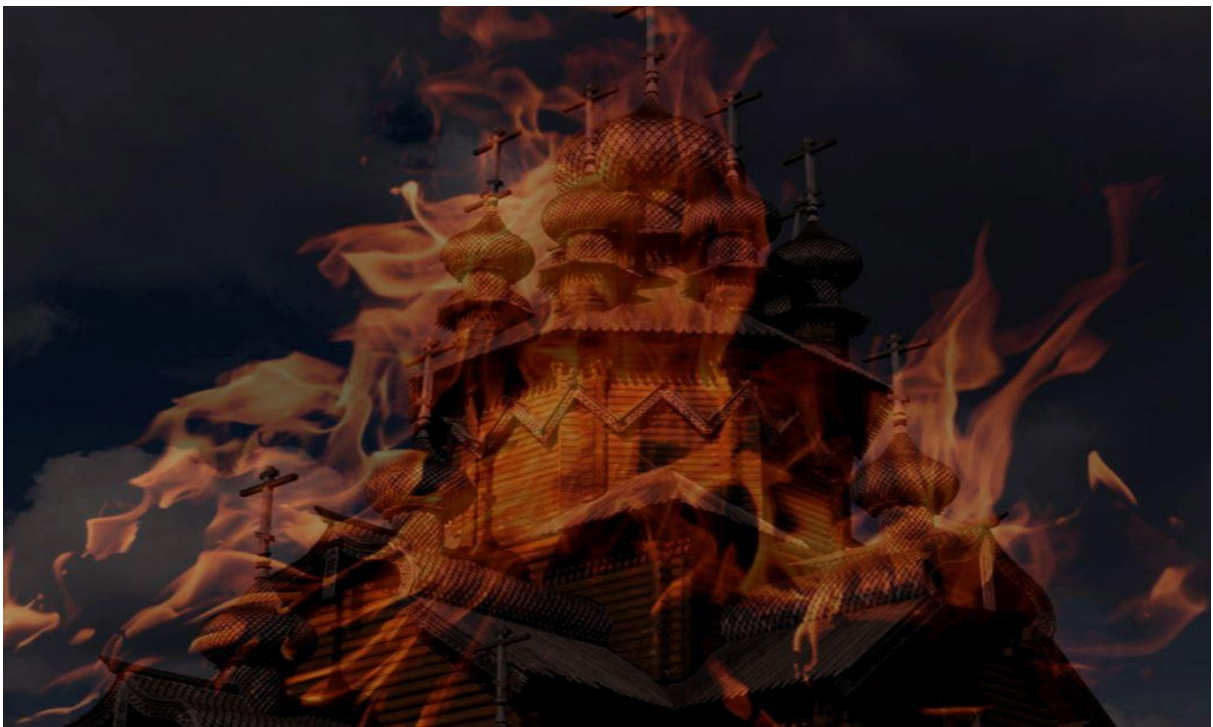
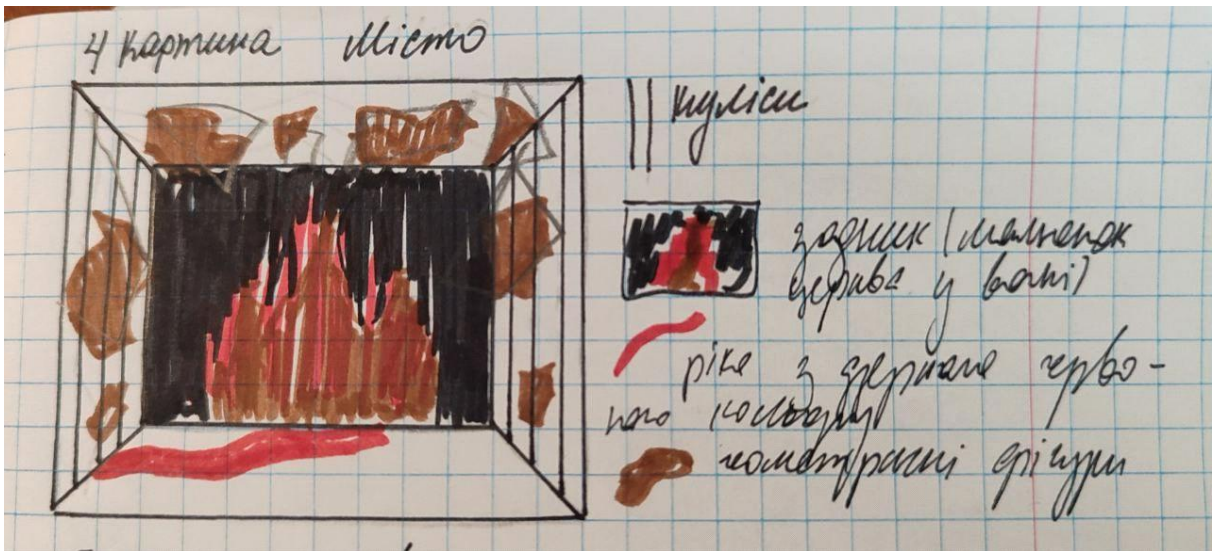
Декорації

Дзеркала у формі дерев, розтавленні на сцені в хаотичному порядку. Дзеркала, що на передньому плані матимуть чорну підложку, за рахунок цього, вони виглядатимуть темнішими, на задньому плані з сірою і білою підложкою.

Картина 4. Місто

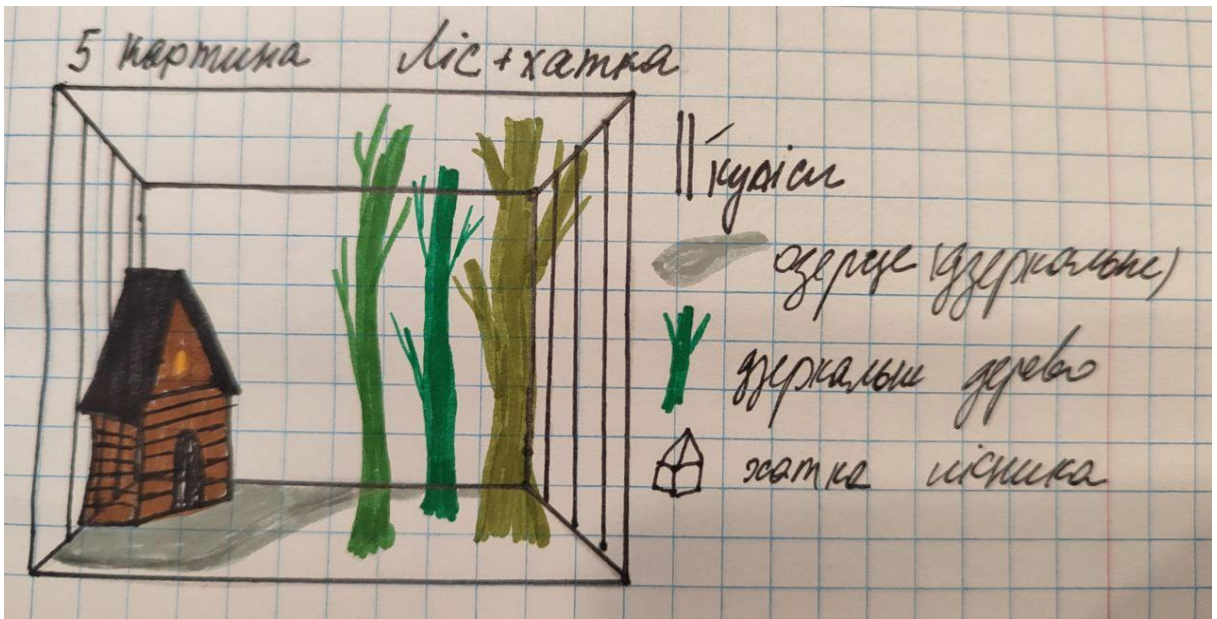

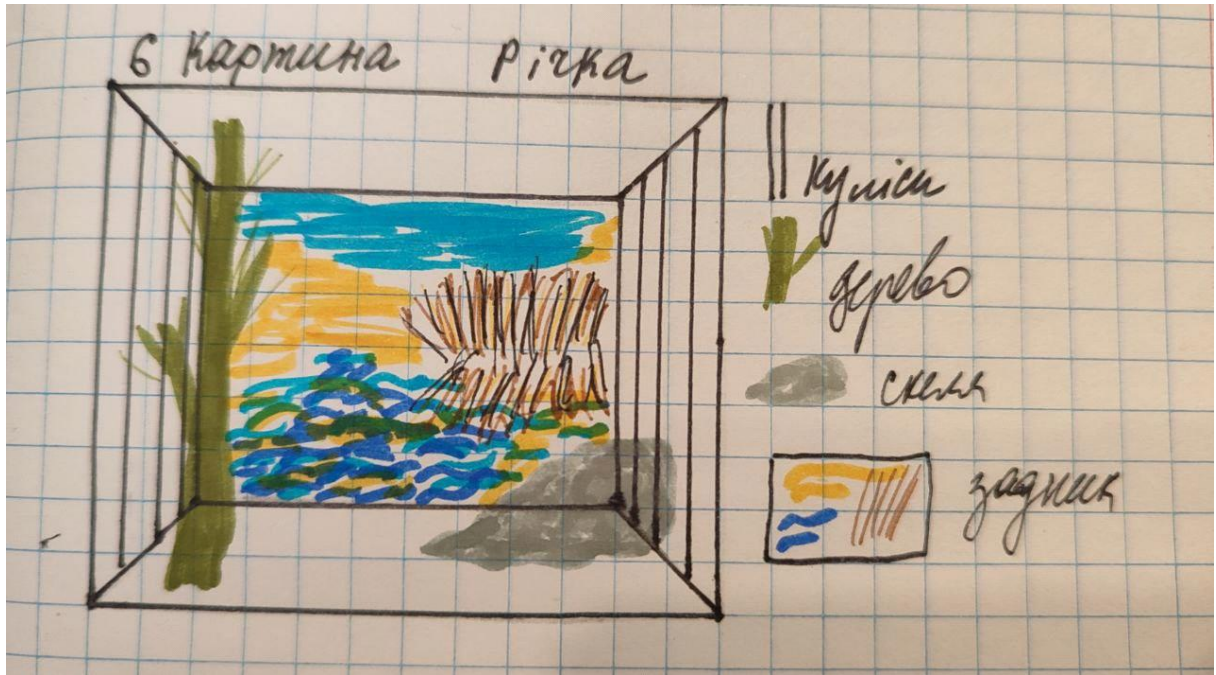
Картина 5. Ліс і хатка

Декорація будинку стоятиме на дзеркальній підлозі, таким чином наче озерце, відображаючи будинок. Дуже темне освітлення, супроводжуючи світлом лише Катерину.

Картина 6. Ріка. Утоплення

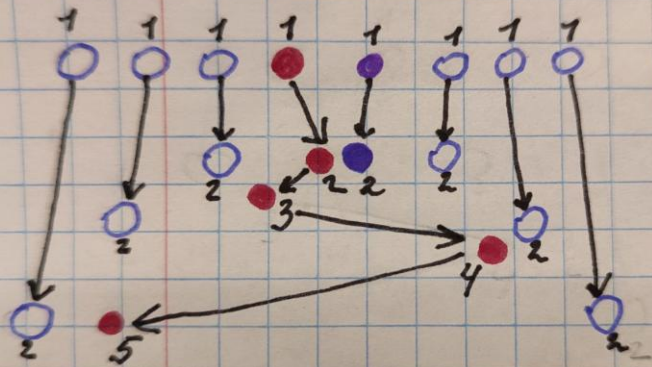

Додаток 3

Сценографічні ходи

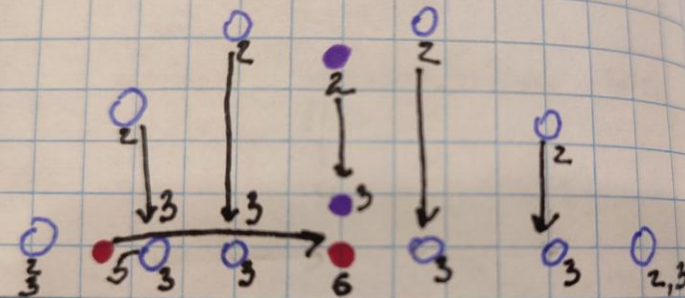
Сцена "Прання", перша сцена у виставі, де Катерина з матір'ю і подругами пере білизну біля ріки, приходять українські парубки, танцюють з дівчатами, Катерина танцює одна. Парубки йдуть зі сцени, дівчата продовжують прання. Приходять москалі, дівчата тікають, мати кличе доньку додому і попереджає про небезпеку, але та не слухає і залишається з ним.

① 1 цуена "пракне"

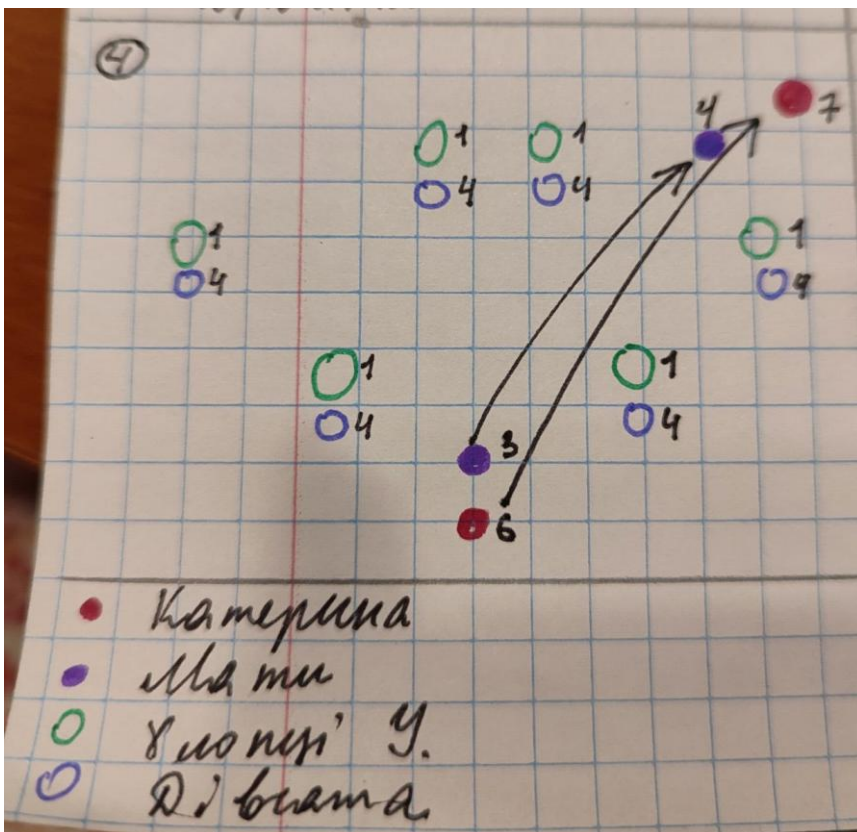
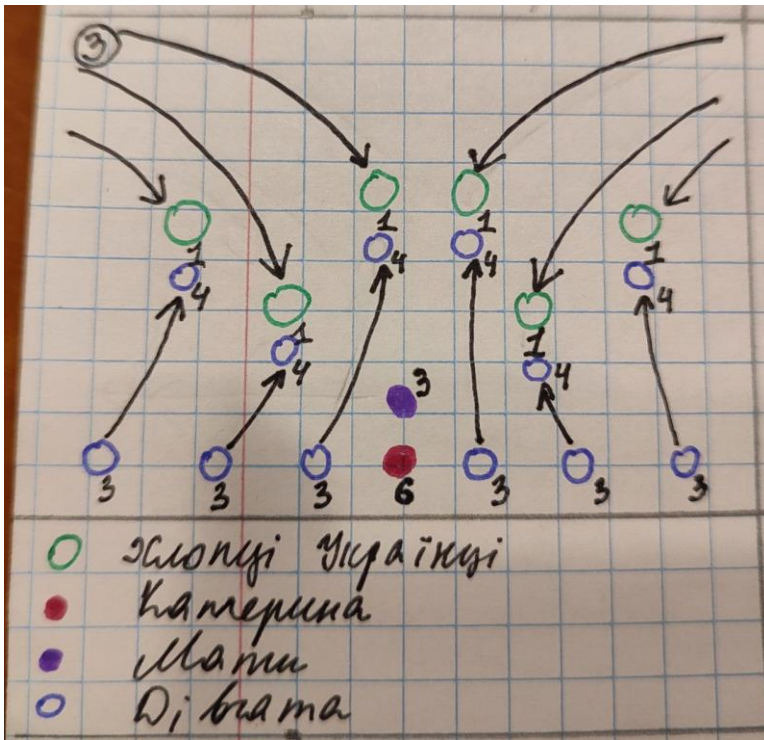

- Катерина
- шати Катерина
- кордебалет диврат

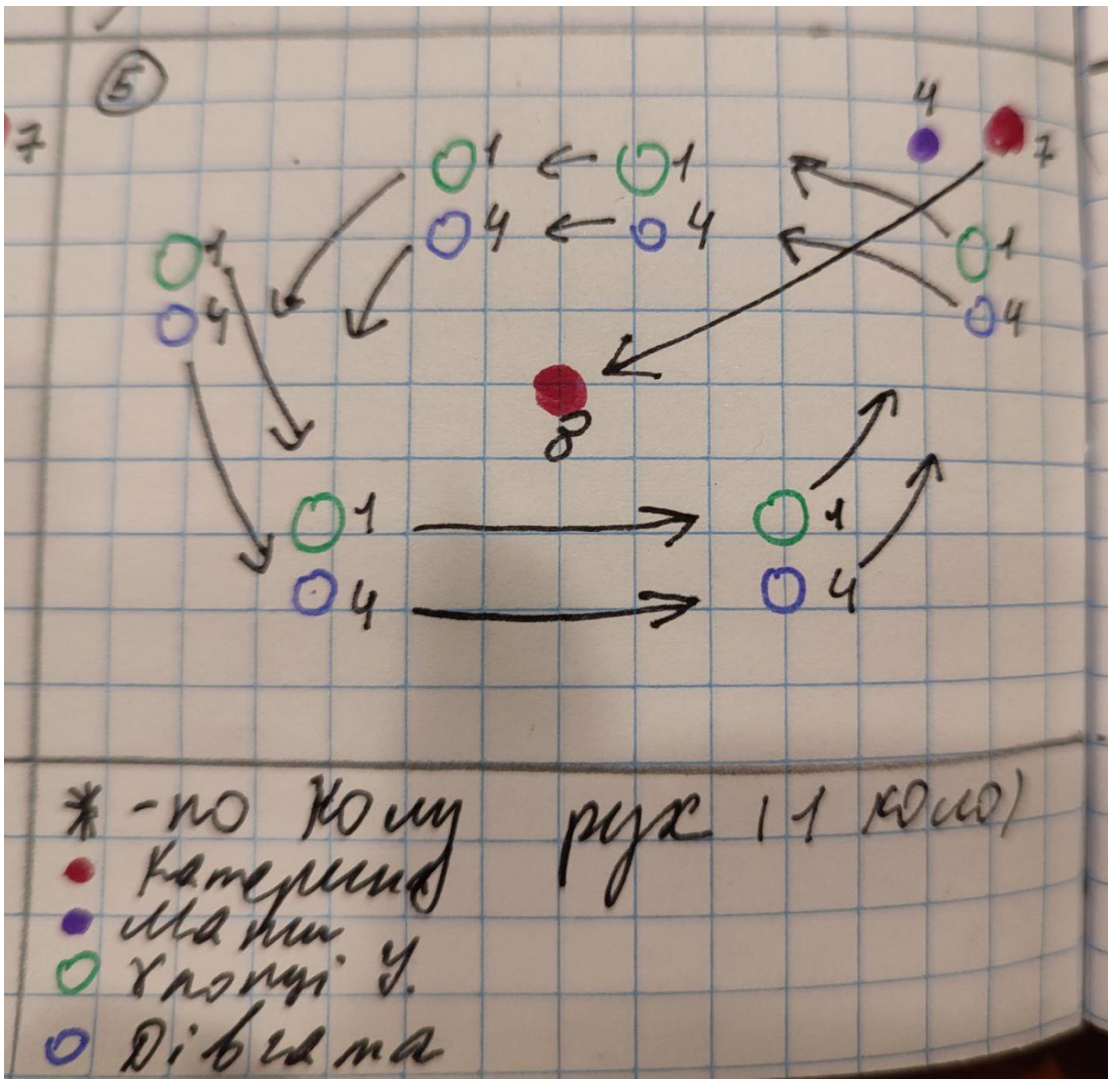
②

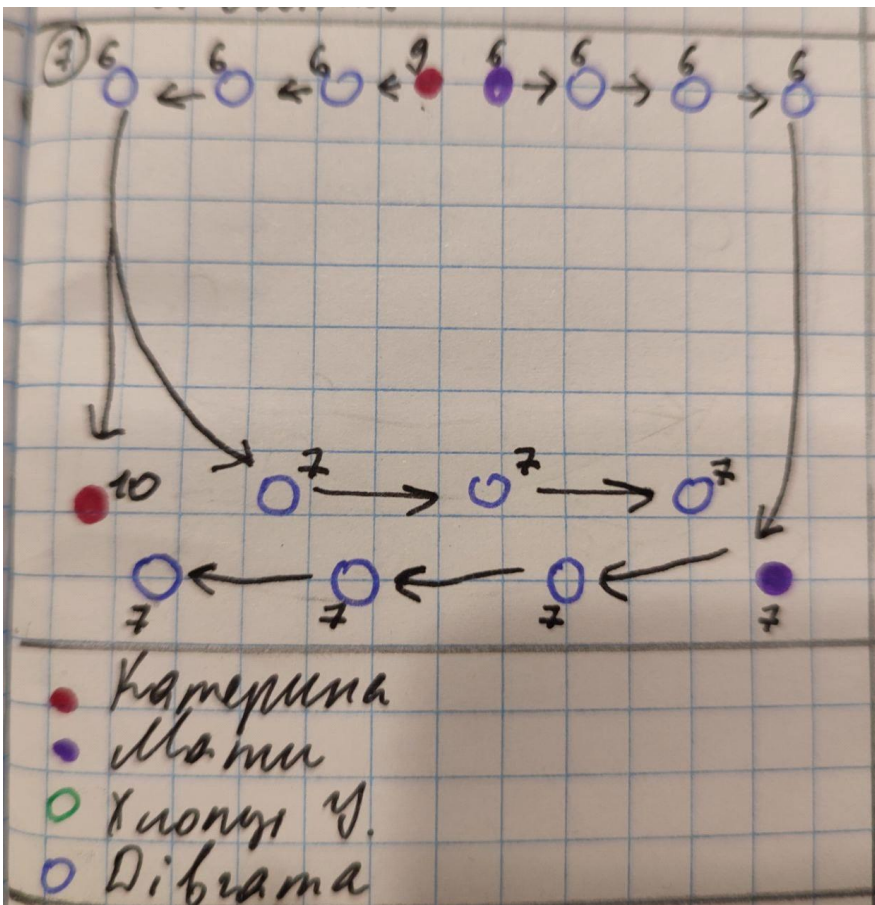
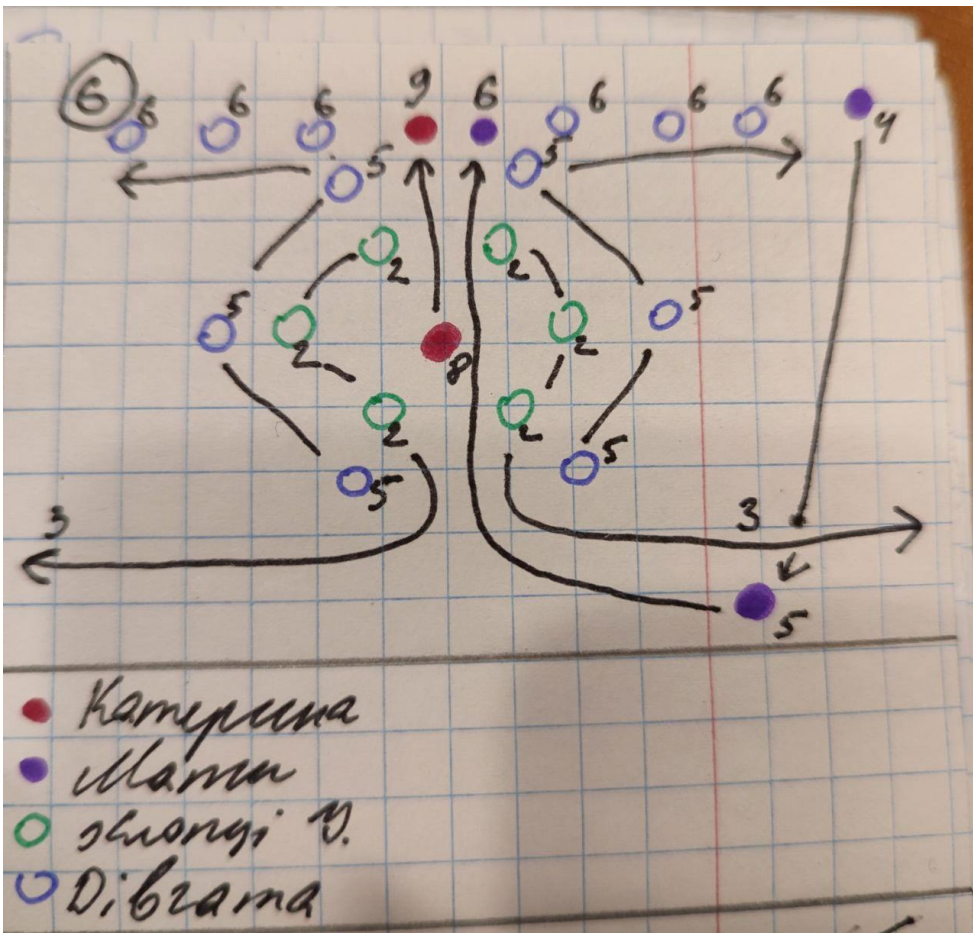

- Катерина
- шати
- Диврата

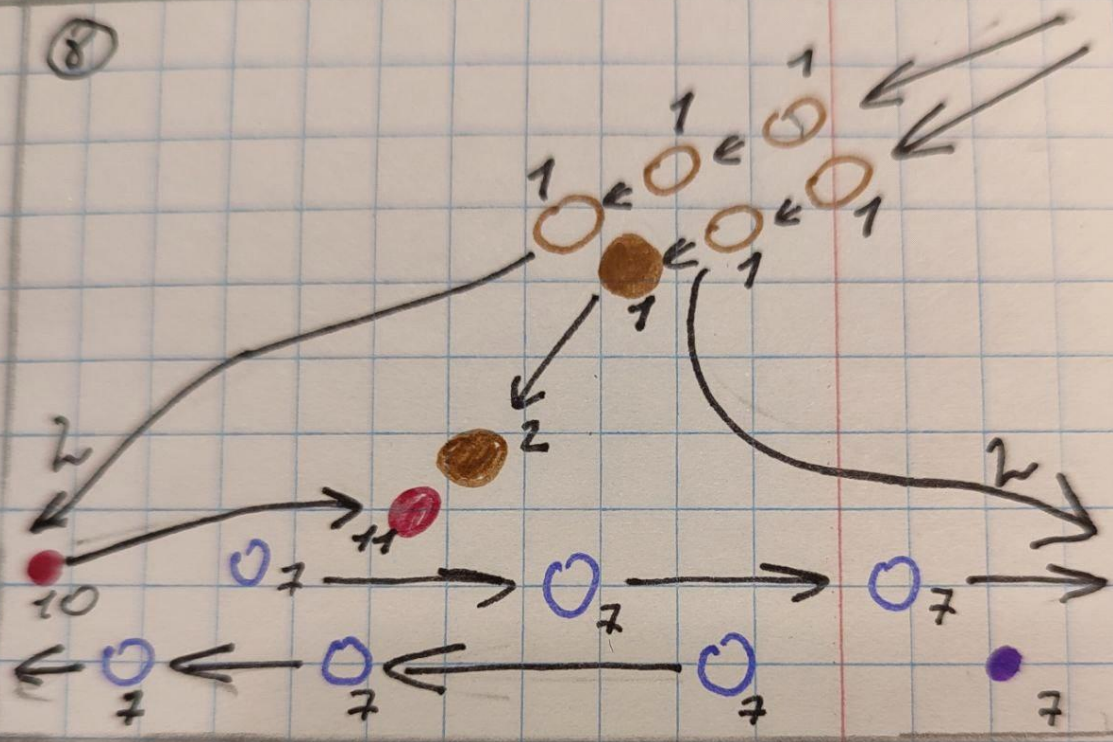

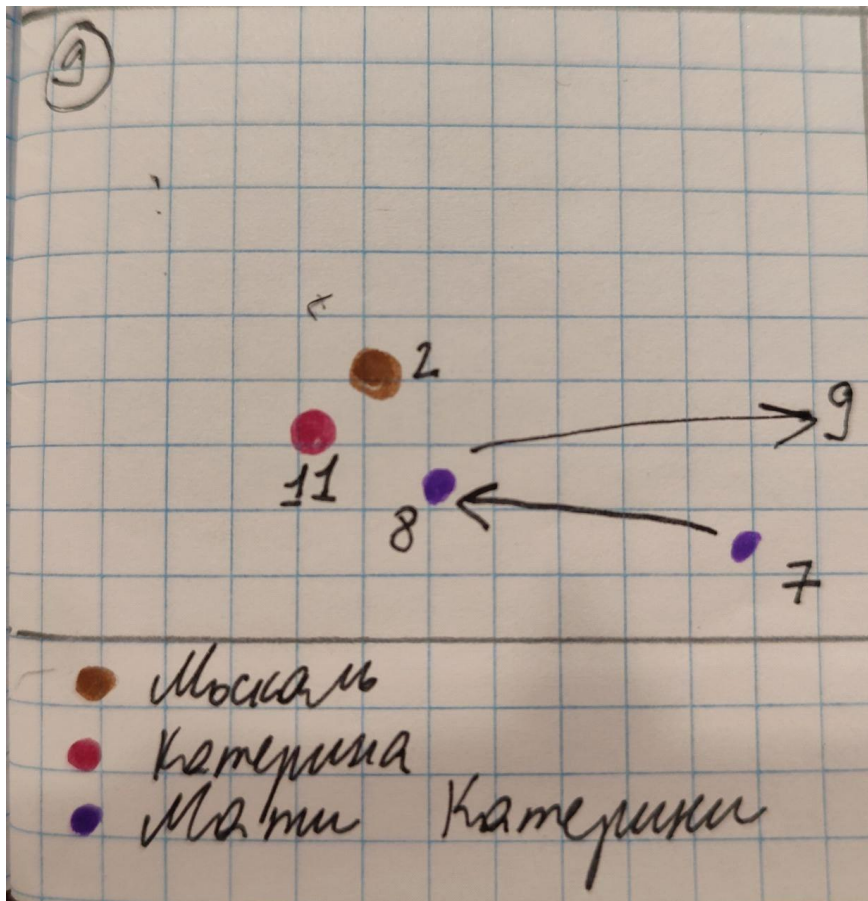

8

- Моккань
- Моккани Kopfgebaue
- Dielama
- Карнепуна
- Ма му

Джерела та використана література

<http://ukr-music.paradox.dn.ua/sichynskyi-denys>

Денис Січинський (1865–1909) [Текст] // Кияновська Л. Українська музична культура / Л. Кияновська. – Тернопіль, 2000. – С. 67–69.

Стеценко Л. Ф. «Катерина» // Шевченківський словник. Том перший. — К., 1976, с.283—284.

Дзюба І. «Кобзар» // Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — с.102 —

105.[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D0%BC%D0%B0\)#%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B0](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_(%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D0%BC%D0%B0)#%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%B0)

<https://dovidka.biz.ua/katerina-shevchenko-analiz/>

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_\(%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D0%BC%D0%B0\)#%D0%A5%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B0_(%D0%BF%D0%BE%D0%B5%D0%BC%D0%B0)#%D0%A5%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97)

